

Юрій КЛЮЧІВСЬКИЙ,
здобувач
Закарпатського державного університету

**РОЛЬ, МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ (ТІЦ)
У ПРОЦЕСІ ТРАНСКОРДОННИХ, МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ
ВЗАЄМИН ТА СПІВРОБІТНИЦТВА
МІЖ МІСТАМИ-ПАРТНЕРАМИ**

В цій статті розглянуті питання виникнення, розвитку та діяльності туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) в регіонах України, їх статусу й власності. Мета статті - висвітлити роль, місце та значення туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) в процесах транскордонного і міжрегіонального співробітництва та в рамках роботи Єврорегіонів, що діють в Україні на сучасному етапі, а також звернути увагу на взаємини між містами-партнерами у цих питаннях і вказати на діючі проекти, існуючі проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення. Вивчення вказаної теми здійснене з використанням українських Інтернет-ресурсів.

Ключові слова: туризм, транскордонне співробітництво, міста-партнери, туристичні інформаційні центри (ТІЦ).

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Організація та становлення туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) є важливою складовою успішного розвитку туристичної галузі України. Реалізація вищевказаного на державному рівні є особливо актуальною сьогодні, коли, чи не головним показником динамічного розвитку туризму, є його інформаційно-рекламне забезпечення. Крім завдань на державному рівні, що супроводжуються адаптацією національного законодавства (у цій сфері) до світових стандартів, підтримкою програм розвитку туризму тощо, корисними та пріоритетними для галузі є – визначення ролі, місця та значення туристичних інформаційних центрів. Останнє важливе й у процесі транскордонних,

міжрегіональних взаємин, в яких активну участь бере Україна та її міста – з містами-партнерами, наприклад, в країнах Європейського Союзу. При цьому якісною складовою такої співпраці є вивчення досвіду щодо створення, становлення та розвитку туристичних інформаційних центрів, вирішення спільних проблем розвитку туризму в регіонах та поглиблення взаємовигідних контактів між населенням сусідніх країн.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Питанням розвитку транскордонного співробітництва присвячено праці таких науковців, як П. Беленький, З. Варналія, М. Долішній, Є. Кіш, С. Костюк, М. Лендел, Н. Луцишин, П. Луцишин, Ю. Макогон, Н. Мікула, А. Мокій, О. Передерій, В. Пила, І. Студенніков, Р. Федан, О. Чмир та інші.

Проблеми й особливості розвитку туризму знайшли своє відображення у наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених: В. Азара, К. Борисова, Дж. Боузона, В. Главацького, Л. Гринів, М. Долішнього, В. Євдокименка, І. Зоріна, В. Квартальнова, В. Кифяка, Ф. Котлера, В. Кравціва, О. Любіцевої, Дж. Майкенза, А. Мельник, В. Мікловди, Н. Недашківської, М. Нудельмана, В. Павлова, Г. Папіряна, М. Пітюлича, В. Сеніна, С. Харічкова, О. Шаблія, І. Школи та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

На сьогодні створення та розвиток українських туристичних інформаційних центрів, як і формування загальноукраїнської мережі із таких в Україні, практично на початковій стадії не тільки дослідження, але й становлення. Натомість, особливості реалізації туристського продукту унеможливають говорити про повноцінний ринок у туристичній галузі без відповідного маркетингового, інформаційного та рекламного забезпечення, зокрема, через функціонування туристичних інформаційних центрів. Саме тому, аналіз ситуації у вже існуючих ТІЩах, вивчення основних процесів їх виникнення та діяльності, з'ясування причин, наприклад, повільного розвитку ТІЩів та розробка рекомендацій щодо вдосконалення роботи в цьому напрямку – є особливо актуальними.

Ціль статті.

Висвітлити роль, місце та значення туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) у процесах транскордонного і міжрегіонального співробітництва та в рамках роботи Євро-регіонів, що діють в Україні на сучасному етапі, а також звернути увагу на взаємини між містами-партнерами у цих питаннях і вказати на діючі проекти, існуючі проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження.

Значення туристичних інформаційних центрів у сфері туризму, особливо в сучасному світі, важко переоцінити. Роль, яку відіграють ці структури, по-суті, є ключовою у розвиненому (з точки зору комунікаційної) суспільстві. ТІЦи однозначно займають практично ключове місце в частині рекламно-інформаційної та пошуково-організаційної діяльності суб'єктів туристичної галузі фактично кожної розвиненої туристичної країни світу. Як європейська держава, Україна має унікальну можливість не тільки вивчати немалий досвід сусідніх європейських країн (становлення ТІЦів у яких почалось з інтеграцією колишніх країн соціалістичного табору до Європейського Союзу), але й скористатись допомогою, яку нерідко пропонують програми та проекти, що здійснюються в ході транскордонного і міжрегіонального співробітництва з Україною, в рамках роботи Євро-регіонів, при співпраці міст-партнерів тощо.

Без сумніву, що для України є позитивним скористатись не тільки ідеєю інтеграції континенту «згори», завдяки об'єднанню держав навколо спільних норм і критеріїв, але й досвідом «знизу» – через формування Євро-регіонів і просування транскордонної співпраці взагалі як моделі партнерства відповідних територій для їх ефективного соціально-економічного й культурно-гуманітарного розвитку [1]. В цьому контексті доцільно розглядати й створення та функціонування в Україні туристичних інформаційних центрів (ТІЦ). Актуальність створення та функціонування різного роду туристично-інформаційно-маркетингово-рекламних структур, у тому числі і як мережі ТІЦів – для України, надзвичайно важлива, бо остання є

учасником цілого ряду проектів, програм та інститутів: транскордонного, міжрегіонального, європейського масштабів, а багато українських міст – учасниками угод з містами-партнерами, з країн Європейського Союзу, світу та країн СНД.

Показовим є факт, що кожна адміністративно-територіальну одиницю України, яка є учасником та/або бере участь у транскордонній співпраці, можна віднести до курортно-рекреаційних чи транскордонних туристичних регіонів: Закарпаття, Крим, Львівщина, Івано-Франківщина, Буковина тощо. Більше того, практично, у програмах розвитку, кожного із чотирьох євро-регіонів за участю областей України («Карпатський єврорегіон», «Буг», «Нижній Дунай» та «Верхній Прут») – знайдемо пункти, що стосуються розвитку туризму, використання рекреаційних можливостей регіонів, збереження та захисту природи й екології тощо.

Так, на виконання «Програми євроінтеграційного прикордонного співробітництва та міжрегіональних зв'язків Одеської області на 2008 рік» щодо практичної участі у роботі єврорегіону «Нижній Дунай», на базі Одеської облради створено інформаційний центр транскордонного співробітництва з базою даних щодо захисту навколишнього середовища, туризму, торгівлі. На черзі створення разом із румунською та молдовською сторонами інформаційного центру «Єврорегіон «Нижній Дунай». Крім того, значно інтенсифіковано роботу єврорегіону за такими напрямками, як туризм (організація турів «винного» та «зеленого» туризму; проведення спільних туристичних форумів і конференцій) [2].

Такі дії є нагальними та доцільними через активізацію, зокрема, транскордонних інституцій в сфері туристичної співпраці. Так, за рішенням Ради Єврорегіону «Верхній Прут», серед внесених пропозиції щодо пріоритетних напрямків здійснення пілотних проектів транскордонного співробітництва є пункт про розвиток інфраструктури транскордонного туризму (зокрема, фольклорного, культурно-етнічного, релігійного, сільського, екологічного), як одного з найбільш ефективних шляхів використання унікального ландшафтно-рекреаційного потенціалу регіону, підвищення рівня зайнятості та швидкого

залучення європейського досвіду та кредитів, а також – найбільш сприятливого бізнесу для розвитку системи транскордонних транспортних сполучень [3]. Одним із основних напрямків розвитку Єврорегіону «Нижній Дунай» в напрямку туризму є сприяння у налагодженні контактів між туристичними агенціями єврорегіону для створення єдиної туристичної мережі [4].

З метою розвитку рекреаційної інфраструктури та сприяння організації транскордонних туристичних маршрутів Івано-Франківщина підготувала для включення до «Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки» проект: «Створення міждержавної геоінформаційної системи (ГІС) екологічної безпеки природоохоронних територій України та Румунії для розвитку туристичної індустрії й оздоровлення довкілля Гуцульщини і Марамурещини». З липня 2007 року туристична асоціація Івано-Франківщини впроваджує проект «Створення транскордонної мережі розвитку й просування туристичних та інвестиційних можливостей Івано-Франківської області України та повіту Марамуреш Румунії». Він фінансується Європейським співтовариством у рамках програми сусідства «Румунія – Україна» з метою створення сприятливих умов розвитку туризму між прикордонними територіями Івано-Франківської області та Марамурського повіту, що дасть змогу мешканцям високогірних територій одержувати доходи без значних інвестицій [5].

Однак програма жодного з Єврорегіонів, які діють на сьогодні в Україні, не ставить собі за мету створення, чи бодай сприяння у створенні туристичних інформаційних центрів (ТІЦ). Серед причин, ймовірно, є те, що створення ТІЦів, хоча б на перших порах діяльності Єврорегіонів, було неактуальним через, практично, відсутність користувачів таких послуг. З другого боку, проекти та програми, що здійснюються в рамках Єврорегіонів є дещо амбітними та стратегічно масштабнішими, в яких «губляться» маркетингово-інформаційні проекти в сфері туризму (якими і є по суті ТІЦи), які, однак, вкрай необхідні для розвитку, наприклад, туристичної галузі України. Більше того, поряд із нагальністю уніфікації показників діяльності по транскордонному,

міжрегіональному співробітництву Єврорегіонів та взаємин між містами-партнерами чи, наприклад, статистичних даних по таких, виникає потреба й у започаткуванні роботи по організації, створенні та розвитку, в тому числі у впорядкуванні уже діючих туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) в Україні. Саме тому вирішення вищевказаних питань є актуальним та доцільним через використання можливостей транскордонного, міжрегіонального співробітництва, а також в рамках роботи Єврорегіонів, що діють в Україні.

З нашого погляду, важливим є створення, розвиток та діяльність туристичних інформаційних центрів (ТІЦ) й у процесі взаємин між містами-партнерами як всередині країни, так і з-за кордону. Насамперед це стосується європейських міст, в яких уже діють подібні інституції як складова туристичної інфраструктури міста та які бажають і можуть надати методичні поради і практичну допомогу своїм партнерам в Україні. Саме така співпраця дозволяє не тільки обмінюватись досвідом, але й вирішує низку питань, таких як розширення діяльності місцевих ТІЦів, дозволяє уніфікувати аналогічні служби та сервіси чи, навіть, сприяє тісним взаєминам між такими центрами шляхом створення сітки ТІЦів.

Варто зауважити, що взаємини між українськими та закордонними містами-партнерами регламентуються Протоколом № 2 Мадридської конвенції (1998 рік). Положенням цього протоколу є норма, що у міжнародні відносини можуть вступати, в залежності від національного законодавства, не лише регіони, які ієрархічно розташовуються нижче центрального уряду, а й інші територіальні утворення та органи самоуправління нижчих рівнів і не обов'язково сусідні території (транскордонне співробітництво) [6].

З цього приводу, заслуговують на увагу приклади угод про співпрацю між містами-партнерами: Ужгород і Свалява (Україна) та Чеська Липа, Їглава і Жідлоховіце (Чеська Республіка), відповідно. Практично, в кожному із протоколів намірів чи угоді про співпрацю має місце пункт про надання інформаційно-методичної та іншої допомоги, з боку чеських міст щодо створення інформаційно-туристичних центрів в українських

містах. Так, ще 29 листопада 2000 року було укладено Угоду про співробітництво між Ужгородом та Чеською Липою, де одним з пунктів передбачалась співпраця в царині науки, культури та туризму [7]. В червні 2006 року було підписано Протокол про співпрацю між містами Свалява (Україна) та Жідлоховіце (Чеська Республіка), в одному з пунктів котрого було передбачено «сприяти якнайшвидшій розробці програм з метою обміну туристами та відпочиваючими. Місто Жідлоховіце розгляне власні можливості щодо надання інформаційно-методичної допомоги місту Свалява у створенні власного інформаційно-туристичного центру» [8].

Подібного роду меморандумами, протоколами та угодами про співпрацю з містами-партнерами, не тільки з Європи, але й, наприклад, з далеких країн: Китаю, Ізраїлю, В'єтнаму, Індонезії і т.д. може похизуватись чи не кожне місто чи містечко України. Інформацію про перелік міст-партнерів розміщено чи не на кожному веб-ресурсі того чи іншого українського міста. Однак домовленості сторін, як правило, стосуються здебільшого: муніципально-господарських, культурно-пізнавальних чи спортивно-масових взаємин або обміну й дуже рідко – сфери туризму, не кажучи вже про конкретні пункти. Цікавим в цьому напрямку може бути міжнародний проект «Партнерство малих міст України та малих міст країн Вишеградської групи (Словаччина, Чехія, Польща, Угорщина)», який здійснює Інститут трансформації суспільства, за активної підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду [9]. Однак це тема іншого дослідження.

Треба зауважити, що інтерес сторін, які домовлялись, не завжди обмежувався тільки сприянням у створенні суто туристичних центрів, але й інших інформаційних структурах, нагальність у виникненні яких диктувалась потребами життя. Так, у лютому 2010 року, в ході зустрічі, між чеською делегацією на чолі з Давидом Павлатою – Генеральним консулом Чеської Республіки у м. Львів та керівниками мерії м. Ужгород, з керівником чеського добротчинного Фонду «ВІЗа» Зденеком Кадлецом було домовлено про створення інформаційного центру Карпатського біосферного заповідника [10].

Можна погодитись з тим, що вказаний інформаційний центр хоч і не є суто туристичним, але дані, які будуть нагромаджені цією інституцією, без сумніву використовуватимуться і для потреб туристичної галузі краю. Так, вже у березні 2010 року керівництво міста Їглави на власному Інтернет-сайті інформувало громадськість про нового, східного партнера – Ужгород та було сповнено надій на співпрацю в сферах: обміну досвідом, взаємообміну перебування, організації виставок та розвитку туризму [11]. Угоду ж про співробітництво між громадами українського Ужгорода та чеської Їглави, було укладено в жовтні 2010 року [12].

Крім укладення договорів та затвердження програм розвитку туризму між суб'єктами (наприклад, муніципальні громади), має місце допомога у створенні туристичних інформаційних центрів за ініціативи окремих програм Європейського Союзу та з боку ряду міжнародних інституцій, які працюють в Україні. Так, у липні 2006 року розпочалася реалізація нового проекту в рамках програми Євросоюзу «Сусідство Угорщина-Словаччина-Україна INTERREG III A/ TACIS», під назвою «Створення регіонального туристичного інформаційного центру в Закарпатській області». Проект реалізовувався Центром українсько-угорського регіонального розвитку спільно із головним управлінням з європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму Закарпатської ОДА і партнерами із області Саболч-Сотмар-Берег (Угорщина). Новий туристичний інформаційний центр відкрився 17 листопада 2006 року у м. Берегово [13]. У кінці 2009 року Центр українсько-угорського регіонального розвитку за підтримки ЗАТ Corvinus (Угорщина) почав проект, який передбачав створення туристичного інформаційного центру в Закарпатті, з розміщенням його в обласному центрі. В рамках проекту була сформована база даних, яка містить інформацію про туристичні організації та послуги, що надаються ними. Відкриття туристичного інформаційного центру та виставкового залу «Скарби Закарпаття» відбулося 19 грудня 2009 року у місті Ужгород. На сьогодні ТІЦ співпрацює з іншими інформаційними центрами й агентствами з

Угорщини та України, із місцевими та іноземними туристами і туроператорами [14].

Аналогічні процеси мають місце і в Криму. Так, у Севастополі в листопаді 2010 року при підтримці міжнародного проекту «Локальні інвестиції й національна конкурентоздатність США (USAID ЛІНК)» на базі Туристсько-інформаційного центру міста Севастополю було проведено семінар «Міжнародні стандарти роботи туристичних інформаційних центрів» [15]. Заслугує на увагу інформація про те, що за десятирічний досвід роботи цього комунального підприємства останнім було підготовлено тисячі висококласних екскурсиводів. У червні 2011 року Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та Посольство Чехії в Україні об'єднали свої зусилля для створення Туристично-інформаційного центру в м. Бахчисарай (АР Крим), в рамках програми «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність». При цьому USAID надав обладнання та здійснив навчання працівників центру. У Центрі встановлено двомовний інформаційний термінал з інтерактивною картою Бахчисарая, яка допомагає туристам спланувати маршрути для знайомства з містом. Відвідувачі також можуть отримати інформацію про готелі, ресторани та історичні пам'ятки Бахчисарая. Схожі термінали з сенсорним екраном також встановлені на залізничному та автовокзалі міста. В рамках цільової допомоги основним секторам економіки Криму, проект допомагає підприємствам туристичної галузі визначити та реалізувати нові можливості для подовження туристичного сезону [16]. Загалом же, на весь Крим діє трохи більше десятка туристичних інформаційних центрів, більшість з яких розташована в основних містах автономії. Як правило, засновниками таких ТІЦів є муніципальна влада, місцеві громади, комунальні підприємства міст [17] чи громадські організації, але аж ніяк не суб'єкти туристичного бізнесу чи їх асоціації. Однак більшість із таких центрів навіть не мають власної Інтернет-сторінки [18]. Це пов'язано з рядом причин, зокрема – відсутність потреби у таких, що пов'язано з обмеженим сервісом, суто туристичних послуг, які пропонуються та через достатню організованість екскурсійного та санаторно-

курортного відпочинку ще з часів СРСР. Однак, розуміючи недостатність вищевказаного, курортно-інформаційним центром під егідою Міністерства курортів та туризму АРК у червні 2011 року в аеропорту «Сімферополь» було відкрито туристичний інформаційний центр [19].

Доброю нагодою для активізації роботи по створенню туристичних інформаційних центрів однозначно можна вважати підготовку України до організації Євро-2012. Так, для комфорту гостей міста Київ була створена ціла мережа з 20 туристично-інформаційних центрів у місцях найбільшого скупчення вболівальників. У місті Донецьк новостворений туристичний інформаційний центр займався організацією екскурсій, наданням послуг гідів тощо. В аеропорту, на залізничному і автовокзалах та на центральних вулицях міста запровадили мережу з 40 інтерактивних інформаційних терміналів. У межах проекту «Створення туристично-інформаційної інфраструктури у Львові» видано інформаційні буклети чотирма мовами (англійська, польська, російська, українська) та кишенькові карти, які розповсюджуватимуться безкоштовно через мережу інфоцентрів [20]. Загалом же, до Євро-2012 було відкрито 49 таких центрів у Києві, Донецьку, Львові та Харкові, що зафіксовано у Державній цільовій програмі. Наразі ж, як інформує Інформаційний центр «Україна-2012», діє 61 туристичний центр, хоч і не кожен з них відповідає європейським стандартам. Натомість, Держслужба туризму та курортів передбачає два можливі шляхи розвитку мережі ТІЦів: створення «довідкових» приватними підприємцями або за рахунок місцевих бюджетів. У першому випадку фінансування (забезпечення матеріально-технічної бази та оплата роботи персоналу) ТІЦу буде здійснюватись коштом підприємця, який надаватиме необхідні послуги, перелік, норми, строки та якість яких буде регламентована центральним органом влади. Держава ж забезпечує всі центри інформаційною продукцією, на які буде виділено окремі кошти з бюджету [21]. На жаль, треба відзначити, що відносно централізовано, туристичні інформаційні центри в Україні, активно створюються тільки у зв'язку з проведенням Євро-2012 та й то лише, фактично, в чотирьох

українських містах: Києві, Донецьку, Львові, Харкові. В інших містах України виникнення ТПЦів не є системним, навіть з урахуванням прийняття Україною уже згаданого європейського чемпіонату. І це незважаючи на те, що Україна ввійшла в трійку країн, які повинні відвідати туристи (через Чемпіонат Європи) в 2012 році [22].

Таким чином, треба констатувати, що незважаючи на виникнення, особливо в останні роки, туристичних інформаційних центрів, їх кількість в Україні є незначною та, однозначно, недостатньою, особливо з урахуванням потреб туристичної галузі та в порівнянні з іншими, наприклад, європейськими країнами. І це незважаючи на те, що кількість тільки іноземних відвідувань, наприклад, в 2010 році дещо знизилась, до менше, як 20 млн. чоловік [23]. При цьому Державна служба туризму та курортів констатувала, що в 2009 році Україну відвідали 20,7 млн. в'їзних (іноземних) туристів, що на 18%, або на 4,6 млн. чоловік менше, ніж в 2008 році» [24], що є найбільшим показником в країнах СНД. Для порівняння, наприклад, в 2010 році Російську Федерацію відвідало всього 2 мільйони іноземців, проти 12 мільйонів, які відпочивали за кордоном [25]. Однак, це теми інших досліджень.

Так чи інакше, є очевидним, що в Україні потреба у виникненні туристичних інформаційних центрів виникла із становленням та розвитком саме внутрішнього туризму (domestic tourism) та відповідною потребою у таких, насамперед – у туристичній галузі. Це пов'язано із значно більшою територією України (на відміну від ряду центрально-європейських країн, де ТПЦи виникали в основному для інформування іноземних туристів), що дозволяє організовувати ознайомчі відвідування інших регіонів у режимі, наприклад, «вихідного дня» та потребою в рекреаційно-курортному оздоровленні, наприклад, жителів Східної та Центральної частин України в лікувально-курортному відпочинку, саме в Південних (АР Крим, Одеська область) та Західних (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська області) регіонах країни. Так, у 2009 році, кількість відпочиваючих у Криму склала 5731,0 тисяч осіб (розраховано за методикою НАПКС), тоді як в

санаторно-курортних установах і туристичних комплексах відпочило 1263,9 тисячі осіб. І це при тому, що із 132 працюючих туристичних комплексів Криму, коефіцієнт заповнюваності становив 21,5% (29,2% – 2008 році) [26]. Натомість, показовою є тенденція зростання (в процентах) кількості туристів, наприклад, у Тернопільській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях, де ріст в 2001 році був на 2%, у 2002 – на 20%, у 2003 – на 36%, у 2005 році – на 57%, у 2006 році на – 73%, у 2007 році – на 98%! При цьому кількість екскурсантів зростає у 2008 році в порівнянні з 2000 роком у 8 разів [27]. І це без врахування даних по Львівщині та Закарпатті, одними з основних регіонів відпочинку та туризму в Карпатах.

Однією з основних «причин» поживлення та розвитку внутрішнього туризму можна вважати й факт введення віз для громадян України – потенційних мандрівників з боку її найближчих європейських країн-сусідів (2000 рік – Чехія й Словаччина, 2003 рік – Польща й Угорщина, 2004 рік – Румунія й Болгарія) та, логічно, зменшення відвідуваності українцями, наприклад, країн Європейського Союзу. Крім того, відміна з боку України в односторонньому порядку віз для більшості країн Європи, США, Канади, Японії (в 2005 році) та для громадян Румунії та Болгарії (в 2007 році), сприяла відчутному збільшенню потоку в'їзного туризму (inbound tourism) й, відповідно, інтересу до внутрішніх подорожей та екскурсій і, логічно, потреби в інформації по регіонах, об'єктах та умовах відпочинку чи лікування в таких.

Саме вищевказані тренди, особливо ті, що конкретно стосуються туризму та рекреації в Україні й констатують цілий ряд транскордонних та міжрегіональних програм і проектів, включаючи Єврорегіони, до участі в яких долучена Україна. Однак сприяння чи допомога у створенні ТІЦів в Україні саме за допомогою транскордонних та міжрегіональних програм і проектів, включаючи Єврорегіони, на жаль, є більше ніж посередньою. І це при тому, що іноземні учасники останніх мають не тільки значний досвід у створенні, розвитку, категоризації і т.д. туристичних інформаційних центрів, але й

не мають візових перепон для більшості громадян європейських держав та, відповідно, не можуть не бачити користь і потребу в інформації по регіонах, об'єктах та умовах відпочинку в Україні. Особливо корисною для України може слугувати категоризація уже діючих місцевих ТЩів, допомогу в яких може надати та чи інша транскордонна або міжрегіональна програма/проект, включаючи Єврорегіони. Про досвід категоризації ТЩів, наприклад у Чеській Республіці, детально висвітлено в публікації *The establishment and development of tourism in the Czech Republic and its expediency of its use in Ukraine* [28].

Тим не менше, з розширенням кількості ТЩів по Україні, характерним є те, що значна частина з них не тільки готує свою Інтернет-сторінку, але й намагається дублювати свій веб-ресурс на одній чи більше світових мовах, що суттєво розширює не тільки інформацію, зокрема, про можливості суб'єктів туристичної сфери, але й рекреаційно-лікувальні та інші можливості того чи іншого регіону взагалі. Більше того, з виникненням цілого ряду туристичних центрів, логічно виникає потреба та доцільність у певному кооперуванні їх діяльності та навіть об'єднанні у свого роду мережу. Так, в 2011 році в Закарпатській області відбулось подібне об'єднання та створена мережа із 14 туристичних інформаційних центрів, представники яких підписали між собою відповідну угоду [29].

Таким чином, виникнення, становлення та розвиток мережі туристичних інформаційних центрів у країні відбувається за певних обставин, які диктуються, як правило, внутрішніми умовами розвитку туризму в Україні. Другою умовою й відмінністю виникнення українських ТЩів можна назвати активне сприяння цьому процесу, як правило, з боку цілого ряду транскордонних та міжрегіональних програм і проектів, включаючи Єврорегіони, а також угод про співробітництво між українськими та закордонними містами-партнерами. До третьої особливості українських ТЩів доцільно віднести прискорення виникнення останніх, в ході підготовки до проведення в Україні Євро – 2012.

Існуючі проблеми та шляхи їх вирішення.

Важливо вказати на окремі проблеми щодо виникнення, становлення та функціонування українських туристичних інформаційних центрів.

Однією з них є нерозвиненість туристичної галузі України, яка майже 20 років працювала, практично, на виїзд співгромадян за кордон, тобто здійснювався виїзний туризм (outbound tourism). Це було пов'язано з кількома причинами, насамперед: політикою (в період СРСР) обмеженості виїзду громадян за кордон, занедбаністю (через припинення фінансування, приватизацію тощо) чи відсутністю відповідної інфраструктури туристичної галузі всередині країни та через доволі вигідні різноманітні пропозиції операторів закордонного туризму (якими оперативно та доволі вмילו скористались туристичні фірми, туроператори та турагентства України). І аж ніяким чином не сприяло розвитку внутрішнього туризму введення в 2005 році безглуздої, 20 % ставки ПДВ на в'їзний туризм, що значно скоротило в'їзні туристичні потоки і призвело до зменшення кількості підприємств, які займаються в'їзним туризмом, тінізації їх діяльності.

Однак у міру насичення ринку зарубіжними пропозиціями, співвітчизник із часом почав шукати й знаходив задоволення своїм вимогам щодо якості відпочинку та рекреації й пропозиції, зокрема по гідному оздоровленню, безпосередньо в Україні. Однак саме в цей момент організатори внутрішнього прийому туристів та відпочиваючих (готелі, мотелі, садиби, будинки відпочинку, санаторії, турбази тощо, надавачі транспортних послуг, оператори ринку: туристичні фірми, туроператори та турагентства тощо) в повній мірі відчули потребу в туристично-інформаційній організації своєї діяльності, в тому числі й з використанням сучасних засобів зв'язку та комунікації, включно неперевершених можливостей світової мережі Інтернет. Натомість, учасники туристичного ринку всередині України й сьогодні відчувають значні труднощі у своїй діяльності та туристичних інформаційних центрів зокрема. Насамперед, це відсутність системного підходу до формування мережі ТЩів України, через нерозуміння їх важливості та актуальності для розвитку туристичної галузі; відсутність на державному рівні

законодавчо-нормативної бази та досвіду створення і роботи ТЩів; недостатність/відсутність спеціалістів та/чи низький рівень підготовки кадрового потенціалу по цій проблематиці в регіонах; ігнорування та нерозуміння реальних можливостей таких центрів на місцевому рівні, а також актуальності й сучасності завдань для таких інституцій; недостатня/неналежна допомога (наприклад, надання методичних порад, преференцій, приміщень, пільг тощо) чи фінансування (співфінансування), з боку місцевих громад, муніципальних об'єднань та держави взагалі. Прикладом може слугувати факт, що, практично, кожне європейське місто чи регіон, на своєму Інтернет-сайті, чи не в першу чергу розміщують власний, міський інформаційний чи регіональний туристично-інформаційний ресурс, як правило, центр.

Для вирішення вищевказаних проблем уже сьогодні варто скористатись цілим рядом програм транскордонного та міжрегіонального співробітництва, можливостями проектів Єврорегіонів та угодами, укладеними між містами-партнерами, а в разі необхідності – доповнити вищевказані програми, проекти та угоди пунктами про таке. Крім того, цілий ряд пропозицій доцільно звести до узгоджених заходів, що періодично прописуються в Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва із заходами, передбаченими в Державній програмі розвитку туризму. Окремими пунктами варто відзначити не тільки створення загальноукраїнської мережі транскордонних інформаційних центрів, принагідно – регіональних інформаційно-промоційних структур [30], але й туристичних інформаційних центрів із використанням моделей приватно-державного партнерства й коштів міжнародної технічної допомоги, місцевих громад, муніципальних об'єднань та держави. Більше того, з урахуванням важливості питань інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації практично кожного проекту по транскордонному, міжрегіональному співробітництву, реалізації міжнародної технічної допомоги, роботи в рамках Єврорегіонів, а також з метою створення та успішного функціонування туристичних інформаційних центрів, необхідно визнати виключну важливість щодо організації Інтернет-сайтів по кожному з таких. Це ж, практично, повною мірою стосується й бінарних угод,

укладених між містами-партнерами. Крім того, вкрай важливо наповнити діяльність новостворюваних (київських, донецьких, львівських та харківських ТЩів) «під конкретний захід» – Євро 2012 після завершення роботи останнього.

Крім того, в питаннях співробітництва у сфері туризму взагалі та створення і розвитку туристичних інформаційних центрів зокрема, важливим для України є максимально скористатись можливостями та досвідом міжнародних, міждержавних, регіональних й інших інститутів. Заслужують на увагу програми, проекти, гранти тощо, наприклад: країн Вишеградської групи (Visegrad Group), Фонду (International Visegrad Fund), Центральноєвропейської ініціативи – ЦЄІ (Central European Initiative), Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) тощо.

Новизною цього дослідження є аналіз співпраці між містами-партнерами в туристичній сфері та створення і функціонування туристичних інформаційних центрів, зокрема. Крім того, досліджено сприяння, виникнення й розвиток ТЩів та мережі таких, наприклад, у Закарпатській області, за допомогою цілого ряду міжнародних інститутів, зокрема програм транскордонного та міжрегіонального співробітництва, проектів Єврорегіонів та за угодами, укладеними між містами-партнерами тощо.

Матеріал дослідження може бути корисним не тільки для спеціалістів туристичної галузі чи широкого кола фахівців, що працюють у сфері туризму, але й для представників законодавчої ініціативи та інших органів влади й управління в Україні.

Список використаних джерел

1. Прикордонне та регіональне співробітництво між Україною й Румунією з питань національних меншин/ Т.Г. Рендюк // Укр. іст. журн. – 2011. – №1. – С. 123-124. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histans.com/JournALL/journal/2011/1/8.pdf>

2. Дунай та Карпати не перепона тісній співпраці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1201/>

3. Бройде З., Євдокименко В. Організаційно-економічний механізм транскордонного співробітництва в межах єврорегіонів. Зб. наук. праць Транскордонне співробітництво в період трансформації економіки. – Jaroslaw: Studia Regionalne Jaroslaviensis. – nr 2 / 2002. st. 39-43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://znc.com.ua/ukr/publ/book/book-mikula-2003/book-mikula-2003-p116-157.pdf>
4. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://znc.com.ua/ukr/publ/book/book-mikula-2003/book-mikula-2003-p116-157.pdf>
5. Дунай та Карпати не перепона тісній співпраці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1201/>
6. Протокол №2 до Мадридської конвенції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets169.htm>
7. Перелік чинних міжнародних угод між Україною та Чеською Республікою. 43 29.11.2000 р. Угода про співробітництво між м. Ужгород та м. Чеська Ліпа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/cze/4055.html
8. Свалява. Архів новин. Жидлоховіце – нове місто-побратим Сваляви. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svaliava.osp-ua.info/index.php?arh=34>
9. Партнерство малих міст України та малих міст країн Вишеградської групи (Словаччина, Чехія, Польща, Угорщина). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.soskin.info/ea/2006/3-4/20060311.html>
10. Чеська Іглава стане ще одним побратимом Ужгорода? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpattya.net.ua/News/56912-Cheska-Ihlava-stane-shchednym-pobratymom-Uzhhoroda>
11. Jihlava má třetí partnerské město – Užhorod. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jihlava.cz/jihlava-ma-treti-partnerske-mesto-uzhorod/d-479556/query=Uzhorod>

12. Jihlava je na prahu nového partnerství s Užhorodem. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jihlava.cz/jihlava-je-na-prahu-noveho-partnerstvi-s-uzhorodem/d-475469/query=Uzhorod>

13. Берегівський туристичний інформаційний центр створено. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.berehovo-tour.info/index.php?option=com_content&view=article&id=53:2008-03-10-15-41-07&catid=37:2008-03-12-15-24-09&Itemid=65

14. Туристичний інформаційний центр в Ужгороді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umti.org/activity/turystychnyj-informatsijnyj-tsentr-v-uzhhorodi#more-116>

15. Севастополь перенимает международный опыт по созданию туристических информационных центров. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eterinityclub.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=269&Itemid=299

16. У Бахчисараї розпочав роботу туристично-інформаційний центр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.usaid.gov/ukr/content/y-bahchysarai-rozпочав-robotu-turystychno-informatsijnyj-tsentr>

17. Туристический Информационный Центр Большой Ялты. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yalta.org.ua/online/tisyalta/>

18. Crimea - Крымский полуостров является уникальным уголком, как в природном, так и в культурном плане. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nesil.com.ua/page/33>

19. В аэропорту «Симферополь» открыли туристический информационный центр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kri.su/2011/0616/3310.html>

20. До Євро-2012 на дорогах з'являться вказівники латиницею. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidomosti-ua.com/news/30366>

21. Мережа туристичних центрів розшириться майже вдвічі до Євро-2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraine2012.gov.ua/news/194/40203/>

22. В Киеве туристам станет легче ориентироваться. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://100realty.ua/news/6190>

23. Госкомтуризма: количество посетивших Украину туристов составит 20 млн. человек. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://economics.unian.net/rus/detail/62126>

24. Количество посетивших Украину туристов упало на четверть. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.eizvestia.com/news_kiev/full/kolichestvo-posetivshih-ukrainu-turistov-upalo-na-chetvert

25. Почему к нам не едут туристы? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/fakty_i_kommentarii/pochemu_k_nam_ne_jedut_turisty_2011-06-24.htm

26. Кількість відпочиваючих у Криму скоротилося на 12,4%. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.restcrimea.com/uk/news/2010/01/06/1049/>

27. О.Є. Гарбера, Аналіз основних сегментів туристично-рекреаційної інфраструктури Західного регіону України (на прикладі Тернопільської, Чернівецької, Івано-Франківської областей). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=76>

28. See: Y. Klyuchivsky. *The establishment and development of tourism in the Czech Republic and its expediency of its use in Ukraine. Efficiency of transborder cooperation via international monitoring and coordination of activities of national subjects (proceedings of international scientific – practical conference, Uzhgorod April 8-9, 2011). Uzhgorod 2011.*

29. На Закарпатті створили мережу туристично-інформаційних центрів. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakarpattya.net.ua/News/87412-Na-Zakarpattistvoryly-merezhu-turystychno-informatsiinykh->

30. Розвиток українсько-польського транскордонного співробітництва в сфері туризму. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.niss.lviv.ua/analytics/52.htm>

This article deals with the question of development and operation of tourist information centers (TIC) in the regions of Ukraine, their status and property. The purpose of the article - to highlight the role, place and importance of tourist information center (TIC) in the process of cross-border and inter-regional cooperation and in the framework of the Euro-regions actually operating in Ukraine, but also to pay attention to the relationship between the partner cities in these areas and mention the existing projects, the existing problems and to propose solutions. Research of the specified topic made via using of Ukrainian Internet resources.

Keywords: tourism, cross-border cooperation, partner-cities, tourist information centers (TIC).

В этой статье рассмотрены вопросы возникновения, развития и деятельности туристических информационных центров (ТИЦ) в регионах Украины, их статуса и собственности. Цель статьи – осветить роль, место и значение туристических информационных центров (ТИЦ) в процессах трансграничного, межрегионального сотрудничества и в рамках работы Еврорегионов, которые действуют в Украине на современном этапе, а также обратить внимание на взаимоотношения между городами-партнерами в этих вопросах и указать на действующие проекты, существующие проблемы, а также предложить пути их решения. Изучение указанной темы осуществлено с использованием украинских Интернет-ресурсов.

Ключевые слова: туризм, трансграничное сотрудничество, города-партнеры, туристические информационные центры (ТИЦ).